

KONSORTIORYHMÄN PÖYTÄKIRJA

Aika 17.3.2010 klo 13.00–16.00

Paikka Kirjastoverkkopalvelut, Teollisuuskatu 23–25, 4. krs, Huone B453

Läsnä Ari Muhonen, ylikirjastonhoitaja, Aalto-yliopisto, puheenjohtaja
Eeva-Klinga Hyöty, tietopalvelupäällikkö, HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulu,
Tarja Koskimiehen sijaisena
Minna Liikala, yksikön päällikkö, Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos
Sinikka Luokkanen, tietopalvelupäällikkö, Hämeen ammattikorkeakoulu, saapui klo
13.31
Pirjo Rajakiili, kirjastonjohtaja, Helsingin yliopisto
Liisa Rossi, palvelupäällikkö, Kuopion kaupunginkirjasto - Pohjois-Savon maakun-
takirjasto, lähti klo 15.45
Arja Tuuliniemi, erikoissuunnittelija, Kansalliskirjasto
Anu Sohlman, taloussihteeri, Kansalliskirjasto, sihteeri

Asiantuntijat

Ari Rouvari, pääsuunnittelija, Kansalliskirjasto
Paula Mikkonen, suunnittelija, Kansalliskirjasto

Poissa Virva Nousiainen-Hiiri, toimistopäällikkö, Helsingin kaupunginkirjasto-
keskuskirjasto
Tarja Koskimies, kirjastonjohtaja, Seinäjoen ammattikorkeakoulu
Riitta Lähdemäki, palvelupäällikkö, Valtion teknillinen tutkimuskeskus

Esityslista

1. Kokouksen avaus, osallistujien toteaminen ja esityslistan hyväksyminen

Esitys:

Todetaan osallistujat. Hyväksyttäneen esityslista. Konsortior ryhmälle tiedoksi edel-
lisen kokouksen pöytäkirja. (Liite 1).

Päätös:

Puheenjohtaja Ari Muhonen avasi kokouksen klo 13.04. Esityslista hyväksyttiin.

2. FinELib-konsortion esittely

Esitys:

Paula Mikkonen esittelee FinELibin toimintaa.

Keskustelu:

Paula Mikkonen esitteli FinELibin toimintaa. Hän myös kertoi konsortior yhmän teh-
tävistä ja esitteli konsortior yhmän säännöt. (Liite 2). Arja Tuuliniemi kertoi, että
Konsortior yhmän toimintaan osallistumisesta aiheutuvista kustannuksista vastaa
Kansalliskirjasto.

3. FinELibin toiminta ja talous vuonna 2009

FinELib-konsortion toimintaan vaikuttavia merkittäviä muutoksia oli yliopistojen aseman muutos valtion tilivirastoista itsenäiseksi yliopistoiksi. Samaan aikaan yliopistolainsäädännön muutoksen kanssa tapahtui arvonlisäverolainsäädännön muutos. Konsortio valmistautui lainsäädännön muutoksiin laatimalla selvityksiä arvonlisäveroasiantuntijan johdolla, järjestämällä koulutusta konsortion jäsenille ja tekemällä muutoksia tietojärjestelmiin ja aineistohankinnan prosesseihin.

Taloustaantuma kosketti myös FinELib-konsortion jäseniä. Kirjastot miettivät tarkkaan mitä aineistoja tilasivat ja aineistokonsortioissa tapahtuikin muutoksia. Tilauksia lakkautettiin mutta myös hankittiin uusia aineistoja. Monien viitetietokantojen tilaajien määrä väheni, mutta kotimaisten kokotekstiaineistojen tilaajamäärä hieman kasvoi. Kansainvälinen konsortioiden yhteenliittymä ICOLC (International Coalition of Library Consortia), jonka toimintaan FinELib osallistuu, julkaisi tammikuussa 2009 julkilausuman talouskriisistä ja sen vaikutuksesta e-aineistosopimukseen. Julkilausumassa esitettiin tapoja, joilla kirjastot kustantajien myötävaikutuksella voisivat selviytyä laman aikana aineistosopimusten velvoitteista. Muutama kustantaja ilmoittikin, että eivät nosta hintoja.

FinELibin neuvoteltavina olleiden aineistojen hinnankorotukset niiden aineistojen osalta joissa hintavertailu voitiin tehdä, olivat erittäin maltilliset. Hinnat nousivat vuodesta 2009 vuoteen 2010 vajaa 3 % ja koko neuvotellulla sopimuskaudella hieman yli 2 %. Luvuissa eivät ole mukana yhdistyvien organisaatioiden hinnat eivätkä niiden aineistojen hinnat, joissa aineistopakettien sisältö muuttui huomattavasti edellisvuodesta.

Hankkeista keskeisin vuonna 2009 oli Kansallinen digitaalinen kirjasto -hanke. Hankkeen tavoitteena on kirjastojen, arkistojen ja museoiden sähköisten aineistojen saatavuuden ja käytettävyyden parantaminen sekä aineiston pitkäaikaissäilytysratkaisun kehittäminen. Hanke on jaettu kahteen osaan: kansallisen asiakasliittymän kehittämiseen ja käyttöönottoon sekä pitkäaikaissäilytysratkaisun suunnittelemiseen. Kansalliskirjasto on vastuussa asiakasliittymän kehittämisestä hankekaudella 2008 - 2011. Keskeinen tavoite vuonna 2009 on ollut yhteisen tahtotilan muodostaminen asiakasliittymän toiminnallisuuden ja siitä saatavan lisäarvon määrittelemiseksi kirjastojen, arkistojen ja museoiden verkostossa.

Toinen keskeinen hanke oli korkeakoulukirjastojen rakenteellisen kehittämisen hankkeeseen liittyvä lisensioinnin rakenteiden kehittäminen. Lisensioinnin priorisoidut kehittämiskohteet ovat lisensiointi osaorganisaatioille, organisaatorajat ylittävät lisenssit opiskelija- ja tutkijaryhmille ml. maksullinen koulutus ulkomailla, aikuis- ja täydennyskoulutettavien aineistolisenssit sekä lisensiointi yhteiskirjastoille. Väliraportti hankkeesta on julkaistu osana opetusministeriön hanketta, liite 5.

Kansalliskirjaston ja opetusministeriön tulossopimuksessa on määritelty FinELibin tavoitteeksi hankkia 80 % yliopistojen e-aineistoista ja 60 % ammattikorkeakoulujen e-aineistoista. Tieteellisten kirjastojen yhteistilastosta saatujen lukujen perusteella FinELib-aineiston osuus yliopistojen e-aineistojen hankinnasta viimeisimpänä käytössä olevana tilastovuonna (2008) oli 77 % ja osuus ammattikorkeakoulujen e-aineistojen hankinnasta 62 %. Tavoite on siis saavutettu. Muilta sektoreita vastavia lukuja ei ole käytettävissä.

Kansallisen elektronisen kirjaston, FinELibin ja Nelli-portaalin toimintaan oli kokonaisuudessaan kansalliskirjaston osalta budjetoitu 4,4 M€. Suunnitelmat toteutuivat 98 prosenttisesti. FinELibin kautta hankittuihin aineistoihin käytettiin yhteensä 16,8 miljoonaa euroa, josta edellä mainitusti 3,1 M€ maksettiin ministeriön myöntämällä keskitetyllä aineistohankintamäärärahalla ja loppu 13,7 M€ kirjastojen omalla rahoituksella.

FinELibin ohjaus-, konsortio- ja verkkoaineistohankintaa tukevien asiantuntijaryhmien toimikausi päättyi vuoden 2009 lopussa. Ryhmien uudelleenalinnat käynnistettiin syksyllä 2009 (asiantuntijaryhmien osalta 2010 alussa). Kansalliskirjaston johtokunta vahvisti ohjaus- ja konsortior ryhmien kokoonpanot ja nimitti niille puheenjohtajat kokouksessaan 7.12.2009. FinELibin ohjausryhmä vahvistaa asiantuntijaryhmien kokoonpanot ja puheenjohtajat kokouksessaan 19.3.2010. Ryhmien uudet kokoonpanot ovat nähtävillä FinELibin verkkosivuilla. (Liitteet 3-6).

Esitys:

Arja Tuuliniemi, Paula Mikkonen ja Ari Rouvari esittelevät FinELibin raportin vuoden 2009 toiminnasta. Konsortior yhmä keskustelee raportista ja tekee mahdolliset muutosesitykset ohjausryhmälle.

Keskustelu:

Arja Tuuliniemi, Paula Mikkonen ja Ari Rouvari esittelivät FinELibin vuoden 2009 toimintaa. Keskusteltiin katsauksesta ja mahdollisista korjauksista tekstiin. Neuvotteluissa olleiden aineistojen hinnankorotuksista toivottiin tekstiin tietoa siitä onko kyseessä keskiarvo vai mediaani.

Arja Tuuliniemi kertoi yhdistymisten tuoneen lisätyötä. Palveluysikössä on tehty vertailua yhdistymisten vaikutuksista hintojen kehitykseen. Hintojen korotuksia tuli vertailun perusteella vähemmän kuin alun perin pelättiin. Hintakehitystä tutkitaan yhdessä yhdistyneiden organisaatioiden kanssa. Kappaleeseen, jossa puhutaan organisaatioiden yhdistymisestä lisätään teksti vuodenvaihteen yhteysongelmista. Selkeytetään myös tekstiä, jossa puhutaan merentutkimuslaitoksen lakkauttamisesta. Rakenteellisen kehittämisen pilotteja on valittu kolme. Niistä raportoidaan vuoden 2010 aikana. Tekstejä perusaineistoista ja julkaisurekisteriprojektista tarkennetaan.

Arja Tuuliniemi kertoi, että palveluysikkö on selvittänyt yhteistyössä yleisten kirjastojen neuvoston kanssa eri vaihtoehtoja yleisten kirjastojen etäkäytön edistämiseksi. Selvittelytyön kuluessa kävi ilmi, että esillä olleita vaihtoehtoja ei voida ainaakaan sellaisenaan soveltaa. Kokouksessa todettiin, että etäkäyttö on yleisille kirjastoille tärkeä asia ja on jatkettava uusien mallien kehittämistä. Keskusteltiin aineistoista, joiden neuvottelut lopetettiin siksi, että tilaajia ei ollut riittävästi. Palveluysikön tehokkuuden kannalta tämä ei ole järkevää työajan käyttöä. Konsortion tulee pohtia missä asioissa konsortio saa suurimman mahdollisen hyödyn konsortiona toimimisesta. Keskustelussa todettiin, että organisaatiot hankkivat aineistoja suoraan kustantajalta joko siksi, että kyseessä on vain joitain organisaatioita kiinnostava aineisto tai siksi, että konsortion kautta aineistojen hankinta on hitaampaa kuin suoraan hankintana. Todettiin että tehdyn keskitetyn hankinnan kustannushyötyselvityksen tuloksia ei voida yleistää otannan pienuuden vuoksi. Käyttötilastoista todettiin, että tilastojen vertailtavuuden vuoksi taulukoissa tulee näkyä merkintä jos

tilastoinnissa on tapahtunut merkittäviä muutoksia vuodesta toiseen. Raportissa artikkelilataus-lukuihin vaikutti viime vuonna merkittävästi Ebrary-kirjapakettin tilastointitavan muutos. Todettiin myös, että erityyppisten aineistojen tilastoluvut pitäisi näkyä erikseen.

Ari Rouvari esitteli KDK-asiakasliittymähanketta. Nelli-portaalista hän kertoi, että Nellin hakukäyttö on kasvanut 6 %. Käytöstä 75 % on yliopistoissa tehtyjä hakuja, 22 % ammattikorkeakouluissa tehtyjä hakuja ja loput yleisissä kirjastoissa tehtyjä hakuja. BX-suosituspalvelu on tämän vuoden koekäytössä. Yhdistyville organisaatioille on hankittu uusia Nelli-instansseja. Verkko-oppimisympäristöjen integrointi Nelliin jatkuu. KDK-hankkeen vuoksi Nelliin on rekrytoitu kaksi henkilöä. Nellin palvelinkulut nousivat vuonna 2009 Nellin kasvaneen käytön vuoksi. Vuosittainen IGeLu-konferenssi järjestettiin vuonna 2009 Suomessa. Konsortioryhmissä tuotiin esiin huoli siitä, että KDK ei veisi Nellin resursseja. Ari Rouvari vakuutti, että näin ei käy.

Arja Tuuliniemi esitteli vuoden 2009 talousraportin. Aineistolisensseihin konsortio käytti vuotta 2008 enemmän, mikä johtui organisaatioiden omarahoitusosuuden kasvusta. Muiden kulujen kasvu edellisvuodesta johtui siitä, että tilakulut oli ensimmäistä kertaa kohdennettu FinELib-palveluun. Konsortioryhmissä keskusteltiin siitä, vaikuttaako elektronisten aineistojen kohonneet kustannukset palveluyksikön työmäärään. Konsortioryhmä halusi myös tietää, onko tilakustannusten kohdennuksesta FinELibin budjettiin todellisten kustannusten mukaan ja onko tilakustannukset kohdennettu kaikkiin Kansalliskirjaston palveluihin.

Päätös:

Palveluyksikkö tekee raporttiin sovitut korjaukset ja lisäykset. Käsitellään konsortioryhmän seuraavassa kokouksessa selvitys tilakustannuksien kohdentamisesta.

4. FinELibin toiminta ja talous vuonna 2010

Arja Tuuliniemi, Paula Mikkonen ja Ari Rouvari esittelevät FinELibin toiminta- ja taloussuunnitelmaa vuodelle 2010. (Liitteet 7-11).

Esitys:

Keskustellaan toimintasuunnitelmasta ja tehdään tarvittaessa muutosesitykset ohjausryhmälle.

Keskustelu:

Arja Tuuliniemi kertoi että rakenteellinen kehittäminen lisensioinnin osalta jatkuu. Kolme valittua pilottia toteutetaan ja kysely uusista piloteista lähetetään kirjastoille syksyllä 2010. Haltin raporttiosio avataan kirjastoille näinä päivinä. FinELib-kyselyjä valmistellaan tänä vuonna ja toteutetaan ensi vuonna. Lisensiointiperiaatteita uudistetaan vuoden 2010 aikana. Palveluyksikkö osallistuu Kansalliskirjaston kansainväliseen arviointiin.

Ari Rouvari kertoi Nellin vuoden 2010 tavoitteet, joista päätehtävänä on Nellin ylläpito ja tuki. Xerxesin, joka on amerikkalainen Open Source –hakuliittymä, soveltuvuutta tutkitaan. Primo Central -indexin käyttöönottoon varaudutaan. Käyttöön tämä maksuton palvelu saataisiin todennäköisesti syksyllä. SFX:n uusi versio (SFX4) on tulossa vuoden 2010 aikana. Nelli-portaaliyhteensopivuus on yksi kilpailutettavien aineistojen arviointikriteeri. KDK:ssa tavoitteena on, että pilotoitava

järjestelmä on valittu kesällä. ELAG-konferenssi järjestetään tänä vuonna Suomessa.

Arja Tuuliniemi esitteli vielä vahvistamattoman vuoden 2010 budjetin. FinELibin kokonaisrahoitus (ilman kirjastojen omarahoitusosuutta) on tänä vuonna 5,2 miljoonaa euroa (4,4 milj. ilman alv:tä), kattava aineistohankinnan ja Nelli-portaalin osuuden. Ari Rouvari kertoi, että Nelliin laitteistoylläpitokuluihin on laskettu 13 % lisäys tälle vuodelle. Lisäys sisältää varautumisen valuuttariskiä ja vuotuisen hinnankorotuksen ylläpitokuluihin.

Keskusteltiin toimintasuunnitelmasta ja budjetista. Konsortioyhmä edellyttää, että opetusministeriön FinELib-palvelua varten myöntämä rahoitus kohdennetaan kokonaisuudessaan FinELibin toimintaan. Konsortioyhmä toivoi palveluyksiköltä selitystä siitä miksi Nelli- ja aineistohankintapalveluihin budjetoidut summat ovat niin erilaiset sektoreittain.

Päätös:

Konsortioyhmä käsittelee FinELibin vahvistetun budjetin 2010 seuraavassa kokouksessaan.

5. Ajankohtaista konsortiossa

Keskusteltiin konsortion ajankohtaisista asioista. Yhdistyvissä organisaatioissa on alkuvuonna ollut ongelmia e-aineistoihin pääsyssä, mutta organisaatiolaajuisesta aineistojen käytöstä on jo saatu positiivista palautetta asiakkailta. Todettiin, että organisaatiouudistuksissa toimintojen uudelleenorganisointi edellyttää panostusta ja vie aikaa. Aalto-yliopistossa on testattavana e- kirjojen lukulaitteita.

Toivottiin konsortioyhmässä keskustelua kotimaisten sähkökirjojen käytöstä ja kirjojen liiketoimintamalleista. Todettiin, että sekä tieteellisissä että yleisissä kirjoissa on e-kirjojen lukulaitteita käytössä tai testattavana.

6. Muut asiat

7. Tiedotusasiat

7.1. Asiantuntijaryhmien kokoonpanot ja puheenjohtajat

7.2. FinELib-päivä 1.6.2010

8. Seuraava kokous

Seuraava kokous päätettiin pitää joko ke 26.5.ip tai 31.5. ip tai ke 2.6. klo 10-12.

9. Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 16.00

LIITTEET

Liite 1: Edellisen kokouksen pöytäkirja

(http://www.kansalliskirjasto.fi/kirjastoala/finelib/finelib_konsortio/hallinto/konsortioyhma/Files/liitetiedosto2/Konsortioyhma_poytakirja_5_2009.pdf)

Liite 2: FinELibin esittely

Liite 3: FinELibin raportti vuoden 2009 toiminnasta ja taloudesta

- Liite 4: Raportin liite 1 (kvp-asiakaskyselyn toimenpiteet)
- Liite 5: Raportin liite 2 FinELibin koulutukset vuonna 2009
- Liite 6: Raportin liite 3 (budjetin 2009 toteuma)
- Liite 7: Aineistohankinnan toimintasuunnitelma 2010
- Liite 8: Nellin toimintasuunnitelma 2010
- Liite 9: FinELibin käyttösuunnitelma 2010 (vahvistamaton)
- Liite 10: FinELibin käyttösuunnitelma vertailu 2009, 2010 (vahvistamaton)
- Liite 11: FinELibin käyttösuunnitelma vertailu 2009, 2010 alv eriteltynä (vahvistamaton)